

Rehber Öğretmen Adaylarının Özel Eğitime Yönelik Özyeterlik Algılarının İncelenmesi

Doç. Dr. Sabahattin DENİZ
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü
sdeniz@mu.edu.tr

Öz

Bu araştırmanın amacı rehber öğretmen adaylarının, özel eğitime ilişkin öz yeterlik algılarını incelemektir. Genel tarama modelinde gerçekleştirilen bu araştırmanın çalışma grubuna 2., 3. ve 4. Sınıfta okuyan 214 öğrenci katılmıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak Aksoy ve Diken (2009a) tarafından geliştirilen rehber öğretmen özel eğitim öz-yeterlik ölçeği (RO-OEOYO)” kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara göre, rehber öğretmen adaylarının özel eğitim ile ilişkili öz-yeterlik algılarının “orta” düzeyde olduğu görülmektedir. Rehber öğretmen adaylarının, özel eğitimle ilgili programları hazırlanmada yeterli olmadıkları anlaşılmaktadır. Araştırmamızda rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algıları ile cinsiyet değişkeni arasında bir fark bulunmamıştır. Sınıf değişkeninde ise 3. ve 4. sınıf düzeyi lehine bir fark bulunmuştur. Araştırmaya katılanlarla yapılan yüz yüze görüşmelerde, özel eğitime yönelik programlara katılmaları yönünde daha fazla ihtiyaçları oldukları belirtilmiştir. Ancak özel eğitimde rehberlik hizmetlerinin verilmesi konusunda, kendilerine güvendiklerini ve okul ortamlarında istenilen etkinlikleri, sağlayabileceklerini söylemekteler.

Anahtar kelimeler: Rehber öğretmen, özel eğitim, öz-yeterlik, öğretmen adayı

The Survey of Pre-Service Counsellors’ Self Efficacy Perceptions Towards Special Education

Abstract

The purpose of this study is to search on pre-service counsellors’ self –efficacy perceptions on special education. This study that is conducted as general scanning model consists of 214 University students who are at 2., 3. and 4. grades. As for data collection instrument, the rubric designed by Aksoy and Diken (2009a) named as “(RO-OEOYO) counselors’ self- efficacy perception on special education” is used. As a result of the data gathered in the study, it is seen that the self- efficacy perception of the pre-service counsellors on special education is in the ‘medium’ level. Also, it is understood that the participants is not be sufficient to organize a teaching program for special education. In this study, there is not a mean difference in terms of gender. As for their grades, 3. and 4. grade students have more positive results. In the interviews conducted

with the participants, it is determined that the participants need to join much more programs on special education. However, the participants in this study have indicated that they are self-confident on special education and also they have stated that they can organize the intended activities in schools.

Key Words: Guidance teacher, special education, self-efficacy, teacher candidate.

Giriş

Nitelikli öğretmen yetiştirmeyi hedefleyen öğretmen yetiştirme sistemleri yetiştirmek istedikleri bireylerde farklı alanlarda öz-yeterlik algılarını geliştirmeye ve ölçmeye çalışmaktadırlar. Öğretmen yetiştirmenin en önemli kurumlarından biri olan eğitim fakülteleri kendi akademik bünyesinde, farklı bölümlerde bunu gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bu bölümlerinde biride eğitim bilimleri bölümü kapsamında yer alan rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleridir. Bu alan okul çalışmalarında, öğretmenlik mesleğinde, öğretim ve yönetim hizmetlerinin dışında öğrenci kişilik hizmetlerinin uygulanmasını sağlayan bir alandır. Bu alan, rehber öğretmen (psikolojik danışman) yetiştirmeyi amaçlar. Milli eğitim bakanlığına bağlı eğitim-öğretim kurumlarındaki rehberlik ve psikolojik danışma servisleri ile rehberlik ve araştırma merkezlerinde öğrencilere rehberlik ve psikolojik danışma hizmeti veren, üniversitelerin psikolojik danışma ve rehberlik ile eğitimde psikolojik hizmetler alanında lisans eğitimi almış uzmanlardan oluşur. Rehber öğretmenin bir çok görevi bulunmaktadır. Bunlardan biriside okulda özel eğitime gerektiren öğrenci varsa veya kaynaştırma eğitimi sürdürülüyorsa, bu kapsamdaki öğrencilere ve ailelerine gerekli rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini, rehberlik ve araştırma merkezinin iş birliğiyle vermesidir (MEB,2001). Okullarda özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak için özel olarak yetiştirilmiş personel, geliştirilmiş eğitim programları ve yöntemleri, bu bireylerin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ile akademik disiplin alanlarındaki yeterliliklerine dayalı olarak uygun ortamlarda sürdürülen eğitim önem kazanmaktadır. Bu nedenle özel eğitime ihtiyacı olan bireyin, çeşitli nedenlerle bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından beklenen düzeyden anlamlı farklılık gösterdiği bilinmektedir (MEB,2006). Bu bağlamda rehber öğretmen adaylarının öğretmen yetiştirme programlarında özel eğitim ağırlıklı etkinliklere yer verilerek eğitilmeleri anlamlı olmaktadır. Bu durumda rehber öğretmen adaylarının sahip oldukları bilgi, beceri, tutum ve deneyimlerinin yanı sıra özel eğitime gereksinim duyan çocukların yaşayabilecekleri sorun alanlarına ilişkin, öz yeterlik algıları sürece etki eden önemli bir değişken olmaktadır (Aksoy ve

Diken, 2009a). Bu bağlamda, öz-yeterlik, bireyin, belirli bir performansı göstermesi için gerekli etkinlikleri organize edip, başarılı bir biçimde yapma yeteneğine ilişkin kendini yargılaması, inanması olarak gerçekleşmektedir (Bandura, 1986:324; 1997:3). Schunk (2007) ve Demir(2009:127) göre öğretmenin, kendi öz yeterliği, öğretme ile ilgili olarak, kendi kapasiteleri hakkındaki düşüncelerini kapsar. Bu inanç onun, kendi etkinliklerini, çabalarını ve çalışmalarını etkiler. Diğer bir deyişle, bireyin farklı durumlarla baş etmesi, belirli bir etkinliği başarma yeteneğine ve kapasitesine ilişkin kendini algılayışıdır, inancıdır ve kendi yargısıdır (Senemoğlu, 2013:234). Pajers (1997) göre öz-yeterlik geleceğe yöneliktir, özel bir işin yerine getirilmesinde, yeteneğin özel olarak değerlendirilmesidir (Akt, Woolfok, 2001:369). Kısacası, öz-yeterlik, kişinin yapacağı davranış ile kendi kapasitesinin örtüşüp örtüşmediğinin kendisi tarafından fark edilmesidir (Korkmaz, 2003:209). Öğretmen adaylarını yetiştirirken onların farklı olgu ve olaylara yönelik öz-yeterlik algılarını anlamak ve yorumlamak bir ihtiyaç olmaktadır. Bu durum, zamanla, deneyimler aracılığıyla gelişen bir inanç haline dönüşür (Çakar, 2013:270). Yani, öz-yeterlik inancı, öğretmenin verilen bir görevi yaparken, kendinden beklenen performansı göstermesi ve belirli bir durumda nasıl bir performans sergileyeceği beklentisiyle ilişkilidir (Bandura, 1997; Brownell & Pajares, 1999) . Öz-yeterlik inancının, algıları, motivasyonu ve performansı oldukça etkilediği görülmektedir. Bu durum yetilerimiz ve isteğimiz olsa bile, yapmak istediğimiz eylemleri ve işi başarmakta sabır göstermemizi engelleyebilir (Gerrig ve Zimbardo, 2012: 424). Thomas (2013) göre öğretmen adaylarının eğitimi ve öğretiminde özel eğitimle ilgili özyeterlik inançlarında farkındalık kazanmalarına yardım edilmesi sağlanmalıdır. Böylece, rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algılarının tanınması ve geliştirilmesi okullarda karşılaşılabileceği riskli problemlerin çözümünde, özel eğitime muhtaç çocuğa, ailesine ve diğer öğretmenlere olumlu katkılar sağlayacaktır. Bu olumlu tutumlar, öz –yeterlik, kullanılabilirlik, hoşlanma ve benzeri duygulardan oluşur (Liaw, Huang, ve Chen;2007). Bu nedenle, öz-yeterlik algısı bireylerin özellikle bir görevi yaparken, amaçlarına ulaşmalarına ve kararlı olmalarına destek olur, öğrenme motivasyonlarını etkiler (Khorrami-Arani, 2001). Özel eğitim alanında uzman olacak kişiler için zorlu görev, özel eğitime muhtaç çocukların yaşadıkları zorlukları azaltmak amacıyla koruyucu hizmetler verirken, bir yandan da onların eğitsel performanslarının tamamını geliştirmek için hizmet vermeyi gerçekleştirmektir (Yılmaz, 2012:7). Durum böyle olunca okul ortamlarında, özel eğitim algılarına en yüksek düzeyde sahip öğretmenlere gereksinim duyulmaktadır. Bu çalışmada rehber öğretmen

adaylarının özel eğitimle ilgili öz-yeterlik algılarının beceriye dönüştürülmesinde ve uygulanmasında kendi yeterliklerine dair algıları çeşitli değişkenler tarafından incelenmiştir. Bu genel amaç kapsamında araştırmada şu sorulara yanıt aranmıştır:

1.Rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz yeterlik algı düzeyleri nedir?

2.Rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz yeterlik algıları nasıldır?

3.Rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz yeterlik algıları cinsiyet ve sınıf düzeyleri değişkenlerine göre anlamlı bir fark göstermekte midir?

Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, katılımcılar, veri toplama aracı ve çözümlenmesiyle ilgili bilgiler yer almaktadır.

Araştırmanın modeli

Psikolojik danışma ve rehberlik programı öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algılarının incelenmesini amaçlayan bu araştırmada genel tarama modeli kullanılmıştır. Bir konuyu ya da olaya ilişkin katılımcıların görüşlerinin ya da ilgi, beceri, tutum gibi vb. özelliklerinin belirlendiği, geniş kitlelerin görüşlerini betimlemeyi hedefleyen araştırmalardır (Büyüköztürk ve diğ., 2008:226).

Araştırma Grubu

Araştırma kapsamına 2014-2015 eğitim-öğretim yılında Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı'nda I. ve II. Öğretimde öğrenim görmekte olan ve araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen, 2., 3. ve 4. sınıf öğrencileri alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 126 kız (% 58.9)ve 87 erkek (% 40.7) toplam 214 öğrenciden oluşmaktadır. Öğrencilerin 26'sı (% 12.1) 2.sınıf, 125 'i (% 58.4) 3.sınıf ve 63'ü (% 29.4) 4.sınıfta öğrenim görmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak Aksoy ve Diken (2009a) tarafından geliştirilen rehber öğretmen özel eğitim öz yeterlik ölçeği (RO-OEOYO)" kullanılmıştır. 40 maddeden oluşan 5'li Likert tipi ölçekten en az 40, en çok 200 puan alınabilmektedir. Bireyin ölçek maddelerinde yer alan öz yeterlik ifadelerine kendine ilişkin algısına uygun olarak; (1) "Tamamen katılmıyorum", (2) "Katılmıyorum", (3) "Kararsızım", (4) "Katılıyorum" ve (5) "Tamamen katılıyorum" biçiminde sıralanan seçeneklerden birisini işaretleyerek tepki vermesi istenmektedir. Verilerin yorumlanabilmesi için

ölçeğin derecelendirme sınırlıkları 5 ($\bar{X}=4.20-5.00$), 4 ($\bar{X}=3.40-4.19$), 3 ($\bar{X}=2.60-3.39$), 2 ($\bar{X}=1.80-2.59$) ve 1 ($\bar{X}=1.00-1.79$) olarak belirlenmiştir. Alınan toplam puanın yüksek olması, özel eğitim öz yeterlik algısının yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçek tek boyutludur ve Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .98 , test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .96 olarak rapor edilmiştir. Ölçeğin araştırmamızda elde edilen iç tutarlık katsayısı .97 olarak hesaplanmıştır. Ölçek bahar döneminde uygulanmıştır. Ayrıca rehber öğretmen adaylarıyla veri toplama aracının teslim edilmesi aşamasında görüşmeler yapılmıştır.

Verilerin Analizi

Ölçme aracı, araştırmacı tarafından çalışmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğrencilere grup olarak uygulanmıştır. Uygulamadan önce araştırmanın amacı ve ölçme aracının ne şekilde cevaplanacağı konusunda gerekli açıklamalar yapılmıştır. Bu nedenle testin verilerinin normal dağılması ve homojen olmasına tek örneklem kolmogorov- smirnov testi ve levene testi ile bakılmıştır. Ölçeğin toplam puanlarının .05 manidarlık düzeyinde normal dağılıma sahip olduğu görülmüştür. Bu nedenle toplanan verilerin analizinde parametrik testlerden ilişkisiz(bağımsız) örneklem T-testi ve ilişkisiz örneklem için tek faktörlü varyans analizi (One-Way Anova) uygulanmıştır. Ayrıca frekans, aritmetik ortalama, standart sapma ve yüzdelik değerler kullanılmıştır. Görüşmeden elde edilen veriler kodlanarak analiz edilmiştir.

Bulgular

1. Birinci alt probleme ilişkin bulgular:

Araştırmanın birinci alt problemi “rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algı düzeyleri nedir?” şeklindedir. Bu amaçla rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algılarına ait ölçek toplam puanlarına göre dağılımları Tablo -1 de gösterilmektedir.

Tablo-1 Rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik düzeylerine ilişkin betimsel istatistik değerleri

Alınan puan ve düzey	Frekans (f)	Yüzde(%)	Min.	Mak.	\bar{X}	Ss
40-101 (Alt)	20	9.3	55	101	83.35	12.78
102-163 (Orta)	169	79	100	163	134.58	15.95
164-200	25	11.7	164	193	171.96	7.02

(Üst)

Toplam	214	100	55	193	134.16	25.12
--------	-----	-----	----	-----	--------	-------

Tablo 1 incelendiğinde rehber öğretmen adaylarının özel eğitim algıları puanlarına göre %9.3'ü ($\bar{X}=83.35$) alt düzeyde, %79'u ($\bar{X}=134.58$) orta düzeyde ve %11.7'si ($\bar{X}=171.96$) üst düzeyde görülmektedir. Genel olarak bakıldığında rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algılarının “orta” düzeyde olduğu anlaşılmaktadır.

2. İkinci alt probleme ilişkin bulgular:

Araştırmanın ikinci alt problemi “rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algıları nasıldır?” şeklindedir. Bu amaçla rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz – yeterlik algılarına ait ölçek madde puanlarına göre frekans, yüzdeler ve aritmetik ortalama değerlerinin dağılımları Tablo -2’ de gösterilmektedir.

Tablo-2 Rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algılarına ilişkin yüzdeler ve ortalama değerleri

No	ÖZEL EĞİTİM ÖZYETERLİK ALGI MADELERİ	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		\bar{X}
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	
1.	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin kişisel gelişimlerine yardımcı olacak bireysel rehberlik hizmetleriyle ilgili yeterli bilgi ve beceriye sahibim.	6	2.8	34	15.9	88	41.1	84	39.3	2	0.9	3.19

2.	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, doğrudan doğruya özürleri ile ilgili olamayabilecek çeşitli problemlerini fark edebildiğimi (edebileceğimi) düşünüyorum	5	2.3	20	9.3	57	26.6	122	57	10	4.7	3.52
3.	Özel eğitime gereksinimi olan ergenlik dönemindeki öğrencilere, sosyal duygusal ve bilişsel zorlukların üstesinden gelmelerinde bireysel rehberlik hizmeti verecek donanıma sahibim.	6	2.8	47	22	89	41.6	63	29.4	9	4.2	3.10
4.	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, üstesinden gelemediğim sorunlarında, öğrenciyi yönlendirebileceğim uzmanları, meslek elemanlarını veya kurumları biliyorum.	8	3.7	23	10.7	29	13.6	114	53.3	40	18.7	3.72
5.	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere, sosyal ve duygusal gelişimlerinde yeterli düzeyde destek sağlayabilirim	3	1.4	33	15.4	80	37.4	85	39.7	13	6.1	3.33
6.	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, sergiledikleri davranış problemleriyle baş etmek için neler yapmam gerektiğini bilirim.	1	0.5	34	15.9	92	43	82	38.3	5	2.3	3.26

7.	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere grup içi etkileşim ve işbirliğinde, asgari düzeyde gerekli sosyal, duygusal ve bilişsel becerileri kazandırabilirim	-	-	35	16.4	64	29.9	103	48.1	12	5.6	3.42
8.	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin ailelerine, çocuklarının sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerini desteklemeleri konusunda rehberlik edebilirim.	4	1.9	21	9.8	51	23.8	111	51.9	27	12.6	3.63
9.	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, karşı cinsle istedik biçimde ilişki kurmalarında ve bu alandaki duygusal problemlerinde kolaylaştırıcı olabilirim.	5	2.3	34	15.9	84	39.3	81	37.9	10	4.7	3.26
10	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere, istedik davranışlar kazandırma konusunda bilgi sahibiyim.	5	2.3	31	14.5	74	34.6	58	45.8	6	2.8	3.33
11	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, bireysel özellikleri ile güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin farkındalık düzeylerini arttıracak yöntemler konusunda yeterli donanıma sahibim.	6	2.8	44	20.6	85	39.7	73	34.1	6	2.8	3.13

12	Özel eğitim gereksinimi olan öğrencilere ve velilerine, öğrencinin özelliklerine göre, meslekler ve bunları edinme yollarına ilişkin güncel bilgiler verebilirim.	4	1.9	33	15.4	51	23.8	106	49.5	20	9.3	3.49
13	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, bireysel özelliklerine uygun mesleği seçmeleri için nasıl rehberlik edeceğim konusunda bilgi sahibiyim.	5	2.3	27	12.6	75	35	93	43.5	14	6.5	3.39
14	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencileri, özür derecelerine uygun olarak pek çok mesleğe yönlendirebilirim.	4	1.9	35	16.4	81	37.9	80	37.6	14	6.5	3.30
15	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin özelliklerine uygun bireyi tanıma tekniklerinin neler olduğunu bilirim.	5	2.3	33	15.4	63	29.4	93	43.5	20	9.3	3.42
16	16. Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, özelliklerine uygun bireyi tanıma tekniklerini uygulama becerilerine sahibim.	8	3.7	46	21.5	91	42.5	55	25.7	14	6.5	3.09

17	Özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin belirlenmesinde okul rehber öğretmeni olarak görev ve sorumluluklarının neler olduğunu bilirim.	5	2.3	19	8.9	33	15.4	120	56.1	37	17.3	3.77
18	Okul rehberlik servisinde yapacağım çalışmalarla, kaynaştırma uygulamasının başarısını arttırabilirim.	7	3.3	20	9.3	53	24.8	99	46.3	35	16.4	3.63
19	Özel Eğitime gereksinimi olan öğrencilerin eğitim gereksinimlerinin karşılanmasında hangi kişi veya kurumlarla işbirliği yapmam gerektiğini bilirim.	3	1.4	25	11.7	31	14.5	119	55.6	36	16.8	3.74
20	Özel eğitim ve kaynaştırma uygulamaları konusunda okul personeli, öğretmenler ve okul idaresine eğitim verebilirim.	11	5.1	31	14.5	56	26.2	88	41.1	28	13.1	3.42
21	Bireyselleştirilmiş Eğitim Programlarının (BEP) hazırlanmasında yapmam gerekenler konusunda yeterli donanıma sahibim	13	6.1	53	24.8	82	38.3	49	22.9	17	7.9	3.01
22	Özel gereksinimli öğrencilere ve ailelerine rehberlik ederken uymam gereken yasal ve etik kuralların neler olduğunu bilirim.	8	3.7	34	15.9	61	28.5	80	37.4	31	14.5	3.42

23	Özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin, gereksinim duyacağı destek hizmetlerin neler olduğuna, yapacağım değerlendirmeye karar verebilirim.	3	1.4	34	15.9	69	32.2	98	45.8	10	4.7	3.36
24	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin ailelerine yönelik, “Bireyselleştirilmiş Aile Hizmet Planı (BAHP)” ne şekilde hazırlanacağı konusunda yeterli bilgiye sahibim.	21	9.8	71	33.2	81	37.9	33	15.4	8	3.7	2.70
25	Özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin bireysel gelişimini değerlendirmeye yönelik formlar hazırlama konusunda gereken eğitim ve donanıma sahibim.	13	6.1	78	36.4	73	34.1	40	18.7	10	4.7	2.79
26	Özel eğitim konusunda gereksinim duyduğum bilgilere nereden ulaşabileceğimi bilirim.	9	4.2	27	12.6	34	15.9	103	48.1	41	19.2	3.65
27	Özel eğitimle ilgili yasal mevzuat hakkında yeterli bilgi sahibiyim.	15	7	66	30.8	74	34.6	51	23.8	8	3.7	2.86

28	Özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin “bireysel gelişim raporlarını” nasıl hazırlayacağımı bilirim.	15	7	77	36	73	34.1	38	17.8	11	5.1	2.78
29	Özel eğitim gereksinimi olan öğrencileri belirlemek için yapılacak tarama çalışmalarında oldukça önemli bir rolüm olduğuna inanıyorum.	11	5.1	27	12.6	30	14	91	42.5	55	25.7	3.71
30	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin eğitim gereksinimlerinin karşılanması konusunda hangi komisyonlarda yer almam gerektiğini bilirim.	10	4.7	37	17.3	62	29	76	35.5	29	13.6	3.35
31	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, etkili öğrenme ve çalışma becerilerini geliştirmelerine yardımcı olma konusunda yeterli donanıma sahibim.	8	3.7	46	21.5	74	34.6	73	34.1	13	6.1	3.17
32	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, özelliklerine uygun üst eğitim kurumlarına yönlendirilmesi için neler yapacağımı bilirim.	3	1.4	30	14	75	35	86	40.2	20	9.3	3.42

33	Özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler için, öğretmenlere, uygun eğitsel ve öğretimsel teknikleri önerme ve yeterlik kazandırmada yardımcı olacak donanıma sahibim	8	3.7	55	25.7	70	32.7	66	30.8	15	7	3.11
34	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin motivasyonlarını desteklemek ve arttırmak konusunda yeterli donanıma sahibim.	5	2.3	40	18.7	47	22	93	43.5	29	13.5	3.47
35	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencileri, kendi yeterliklerine uygun okullara, okuldaki alanlara, çeşitli etkinliklere, yeni durumlara alıştırarak ve yönlendirecek yöntemleri bilirim.	5	2.3	34	15.9	73	34.1	85	39.7	17	7.9	3.35
36	Grup rehberliği etkinliklerine, özelliklerine uygun düzenlemeler yaparak, özel eğitime gereksinimi olan öğrencileri de katabilirim.	4	1.9	30	14	50	23.4	105	49.1	25	11.7	3.54

37	Kaynaştırma uygulamasına devam eden öğrencilerin, normal gelişim gösteren akranlarının ailelerine, çocuklarının özel gereksinimli öğrencileri kabullenmeleri konusunda gerekli eğitimi verebilirim.	6	2	27	12.6	44	20.6	101	47.2	36	16.8	3.62
38	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin sahip oldukları olumlu kişilik veya kişisel özelliklerini grup içi etkileşim ve ilişki sürecinde öğrencinin lehine kullanabileceğimi (kullanabildiğimi) düşünüyorum.	5	2.3	26	12.1	52	24.3	100	46.7	31	14.5	3.58
39	Özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin, akranlarından sosyal kabul görmeleri için gerekli, grup rehberliği becerilerine sahibim.	7	3.3	30	14	68	31.8	85	39.7	24	11.2	3.41
40	Kaynaştırma uygulamasına devam eden öğrencilerin eğitim ve öğretim sürecinde öğretmenlere rehberlik edebilirim	5	2.3	31	14.5	49	22.9	97	45.3	32	15	3.56

Tablo-2 'de bulunan rehber öğretmen adaylarının, özel eğitim öz-yeterlik algılarına ilişkin görüşleri incelendiğinde; öğretmen adaylarının %30.9'u bireyselleştirilmiş eğitim programlarının hazırlanmasında kendilerini yeterli olmadıklarını, %38.3'ü ise kararsız olduklarını; %43'ü bireyselleştirilmiş

aile planı hazırlama konusunda yetersiz olduklarını , %37.9'u kararsız olduklarını; %42.5'i özel eğitim gereksinimli öğrencilerin bireysel gelişimlerini değerlendirme formlarını hazırlama konusunda yeterli olmadıklarını, %34.1'i ise kararsız olduklarını; %37.8'i özel eğitimle ilgili yasal mevzuat konusunda yeterli olmadıklarını, %34.6'sı kararsız olduklarını; özel eğitim gereksinimli çocuklara yönelik rapor hazırlama konusunda %43'ü yetersiz olduklarını, %34'ü kararsız olduklarını ifade etmekte. Öğretmen adaylarının, %64.5'i özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin ailelerine, çocuklarının sosyal, duygusal ve bilişsel gelişimlerini desteklemeleri konusunda rehberlik edebileceklerini, %73.4'ü özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin belirlenmesinde okul rehber öğretmeni olarak görev ve sorumluluklarını yerine getirebileceklerini, %62.8'i okul rehberlik servisinde yapacakları çalışmalarla, kaynaştırma uygulamasının başarısını arttırabileceklerini, %72.4'ü özel eğitim gereksinimi olan öğrencilerin, eğitim gereksinimlerinin karşılanmasında hangi kişi veya kurumlarla işbirliği yapacaklarını, %67.3'ü özel eğitim konusunda gereksinim duyduğum bilgilere nereden ulaşabileceklerini, %68.2'si özel eğitim gereksinimi olan öğrencileri belirlemek için yapılacak tarama çalışmalarında önemli bir yere sahip olduklarını, %60.8'i grup rehberliği etkinliklerine, özelliklerine uygun düzenlemeler yaparak, özel eğitime gereksinimi olan öğrencileri de katabileceklerini, %64'ü kaynaştırma uygulamasına devam eden öğrencilerin, normal gelişim gösteren akranlarının ailelerine, çocuklarının özel gereksinimli öğrencileri kabullenmeleri konusunda gerekli eğitimi verebileceklerini, %61.2'si özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin sahip oldukları olumlu kişilik veya kişisel özelliklerini grup içi etkileşim ve ilişki sürecinde öğrencinin lehine kullanabileceklerini, %60,3'ü kaynaştırma uygulamasına devam eden öğrencilerin eğitim ve öğretim sürecinde öğretmenlere rehberlik edebileceklerini söylemekte. Bir çok maddede öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algılarının kararsızlık boyutunda oldukları söylenebilir.

3. Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular:

Araştırmanın üçüncü alt problemi “Rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz yeterlik algıları cinsiyet ve sınıf düzeyleri değişkenlerine göre anlamlı bir fark göstermekte midir? şeklindedir. Bu amaçla rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz – yeterlik algılarına ait ölçek toplam madde puanlarına bağımsız “ T –testi uygulanmıştır. Rehber öğretmen adaylarının cinsiyete [$t_{(211)}=0.192$; $p>.05$] göre özel eğitim öz-yeterlik algılarına ilişkin toplam ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Tablo 3'te

görüldüğü gibi rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algıları toplam puanları tek yönlü varyans analizi ile incelenmiştir.

Tablo 3. Rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz yeterlik algılarına yönelik görüşlerinin okudukları sınıf düzeylerine tek yönlü varyans sonuçları

Sınıflar	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	p	Anlamlı Farklılık
Gruplararası	7642,11	2	3821,06			
Grup içi	12685,15	211	600,87	6,359	.002	B-A,C-A
Toplam	134427,276	213				

$P < 0.05$

Tablo 3'e göre rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algıları toplam puanları sınıf değişkenine göre anlamlı farklılık ($F_{(2-211)}=6.359$; $p < .05$) göstermektedir. Sınıflar arası farkların hangi gruplar arasında olduğunu bulmak üzere yapılan Scheffe testinin sonuçlarına göre, bu farklılık üçüncü sınıf (B) ($\bar{x} = 139,96$) öğretmen adayları ile dördüncü sınıf(C) ($\bar{x} = 144,00$) öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algılarının ikinci sınıf (A) ($\bar{x} = 129,22$) öğretmen adaylarından daha olumlu olduğu belirlenmiştir.

Tartışma ve Sonuç

Rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algılarının belirlenmesine çalışılan bu araştırmada, rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algıları cinsiyet değişkeninde bir farklılık göstermemektedir. Ancak, rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algı düzeyleri ve sınıf değişkeninde anlamlı bir farklılık görülmektedir.

Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algı düzeylerinin orta düzeyde olduğunu göstermektedir. Öğretmen adaylarının özel eğitim dersi almaları ve farklı dönemlerde okul gözlemleri derslerine katılmaları, özel eğitim destekli seminer çalışmalarını izlemeleri, özel eğitim algılarını ortalama bir düzeyde geliştirmelerine katkı sağlamaktadır. Ancak yeterli değildir. Her bireyin eğitim-öğretim hizmetlerinden en üst düzeyde yararlanmasının önem kazandığı günümüz çağdaş eğitim yaklaşımlarında, okul rehber öğretmenlerinin özel eğitim alanında diğer alan öğretmenleri ile birlikte, daha duyarlı olması kabul edilmesi gereken bir anlayıştır. Duyarlı olmak özel eğitim alanında bilgili, bilinçli ve istekli olmakla sağlanabilir. Bu destek hizmet öncesi ve hizmet içi

sürekli bir eğitimle sağlanabilir. Özellikle YÖK’ün öğretmen yetiştirme kurumları olan eğitim fakültelerindeki, rehberlik ve psikolojik danışmanlık programlarında öğrenim gören rehber öğretmen adaylarının, özel eğitim ile ilgili zorunlu ve seçmeli teorik/uygulamalı derslerin sayı ve kredilerini artırarak desteklenmesi ile başlanabilir. Studer (2005)’ e göre okullarda gerçekleştirilen staj uygulamaları okul psikolojik danışmanlarına çeşitli aktiviteleri yapma fırsatı sunar. Böylece okul deneyimleri arttıkça rehber öğretmen adaylarının özel eğitim algılarının artacağı söylenebilir (Yiyit, 2001). Bu tür uygulamalar, özel eğitim deneyimi ile öz- yeterlik arasında yüksek bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Tablo-2 incelendiğinde rehber öğretmenlerin özel eğitime gereksinim duyan çocuklara bireysel eğitim programı hazırlama (BEP), bireyselleştirilmiş aile planı hazırlama ve özel eğitim gereksinimli çocukların bireysel gelişimlerini değerlendirme konusunda kendilerini yeterli görmedikleri söylenebilir. Bu durum onların lisans düzeyinde bu tür çalışmaları destekleyecek ders programlarından yararlanmadıklarını göstermektedir. Özellikle “rehberlikte program geliştirme ve mesleki rehberlik ve danışma “ dersleri özel eğitim programları geliştirmede destekleyici bir rol oynamaktadır. Bu nedenle özel eğitim programları sürekli izlenilmesi gereken programlardır. Bu tür programların, akademik süreçte uygulama ağırlıklı olarak verilmesi daha kalıcı ve anlamlı öğrenmelere yardımcı olabilir. Ayrıca rehber öğretmen adaylarının özel eğitimle ilgili yasal mevzuatla ilgili bilgilerinin eksik olduğu ve bu tür çocuklara yönelik rapor hazırlama konusunda yetersiz oldukları görülmektedir. Koçyiğit(2015)’e göre özel eğitim konusunda diğer öğretmenlerin rehber öğretmenlerden, bilgilendirme ve yöneltme beklentileri, oldukça yüksektir. Bu bulgu hizmet öncesinde rehber öğretmen adaylarının özel eğitim konusunda daha çok bilgi ve beceri kazanmalarını önemli bir hale getirmektedir. Bu durum rehber öğretmen adaylarının lisans programında bu tür konularda derinlemesine öğrenme yerine yüzeysel öğrenmelerle karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir. Yıldırım Doğru (2007)’nun yaptığı bir araştırmada öğretmenlerin özel eğitime ilişkin bilgi düzeylerini belirleme, engel gruplarını tanıma, teorik ve uygulamalı etkinlikleri tasarlama, boyutlarında bilgiye ihtiyaçları oldukları bulunmuştur. Öğretmen adaylarını özel eğitim alanında hizmet öncesi güncel konuları izlemeler, mesleğe başladıklarında onların özel eğitim öz yeterlik algılarını olumlu yönde etkileyecektir. Rehber öğretmen adaylarının gerek kendi alanlarında gerekse özel eğitim alanında nitelikli birer öğretmen olarak yetiştirilmesi isteniyorsa, program yürütücülerin bu konuda daha kapsamlı programlar geliştirmeleri ve ders veren akademisyenlerin alan

uzmanları tarafından seçilmesi ile gerçekleştirilebilir. Ayrıca sürekli eğitim merkezi tarafından kısa süreli özel eğitim programları ile desteklenebilir.

Rehber öğretmen adayları, özel eğitim konusunda ailelere rehberlik etme ve engelli öğrencilerin belirlenmesinde görev ve sorumluluklarını yerine getirme, okul rehberlik servisinde yapacakları çalışmalarla kaynaştırma programlarının başarısını artırma, eğitim gereksinimlerinin karşılanmasında hangi kişi veya kurumlarla işbirliği yapacakları ve ihtiyaç duydukları bilgileri nasıl elde edeceklerini bilme, engelli öğrencilerin belirlenmesinde önemli bir yere sahip olduklarını fark etme, grup rehberliği etkinliklerine engelli öğrencileri nasıl katacaklarını bilme, normal öğrencilere ve ailelerine engelli öğrencileri kabullenmeleri konusunda nasıl bir eğitim vereceklerini öğrenme, engelli öğrenci lehine grup içi etkileşim sağlama ve onların öğretmenlerine rehberlik etme yönlerinde, kendilerine güvendikleri görülmektedir. Okul rehber öğretmenleri ebeveynlere ve öğretmene destek olma, çocukları bilgilendirme ve rehberlik etme rollerini yerine getirmede önemlidir (Sucuoğlu, 2006). Bu nedenle okul ortamında özel eğitim konusunda en etkili uzman rehber öğretmendir. Onun özel eğitim öz-yeterlik algısı ne kadar yüksek olursa, özel eğitim hizmetinden yararlanabilmede o kadar anlamlı olur. Bu bağlamda bir öğretmenin öz-yeterliği öğrencisinin akademik başarısında önemli bir etmendir (Schunk, 2007: Demir, 2009: 107). Rehber öğretmen adaylarının hizmet öncesinde özel eğitimle alanında nitelikli olarak yetiştirilmeleri mesleki bilgi ve becerilerini daha kapsamlı kullanmaları yönünden önem kazanmaktadır.

Birçok araştırma, öz-yeterlik algılarının cinsiyete göre değişmediğini göstermektedir. Bazı araştırmalarda elde edilen bulgular, öğretmen adaylarının öz-yeterlik algılarının belirlenmesine yönelik çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Yiyit,2001; Coşkun ve Ilgar, 2004; Özgün,2007; Aksoy ve Diken,2009b; Azar, 2010; Yıldırım ve İlhan, 2010; Yenice, 2012; Uysal,2013). Araştırmamızda rehber öğretmen adaylarının özel eğitim öz-yeterlik algıları genel anlamda aynı sonucu vermiştir. Bu durum rehber öğretmen adaylarının öğretim programında yer alan “özel eğitim”, “okul gözlemleri ve “öğrenme güçlüğü” derslerinin verilmesi ile ilgili olabilir, ayrıca rehber öğretmen adaylarının özel eğitimle ilgili kişisel gelişimleri ile de ilişkilendirilebilir. Bununla birlikte genel öz-yeterlik algısının cinsiyete göre farklılaştığını bulgulayan araştırmalarda vardır. (Britner ve Pajares, 2006; Aypay, 2010; Yüksel ve diğ., 2012) çalışmalarında erkek öğrencilerin akademik alanda öz-yeterlik algılarının kadın öğrencilerden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmamızda rehber öğretmen adaylarının öz-yeterlik algıları sınıf düzeyine göre farklılık göstermektedir. Bu farklılığın kaynağı 3. ve 4. sınıf düzeyi lehine görülmektedir. Bu durum 2. sınıf düzeyinde rehber öğretmen adaylarının “ özel eğitim ve okullarda gözlem” derslerini aldıkları ancak daha üst sınıflardaki dersleri almadıklarından kaynaklandığına bağlanabilir. Öğretmen adayının teorik/uygulamalı bilgi ve becerisi arttıkça problem çözme becerileri gelişmektedir. Bu durum olaylara, daha objektif ve daha duyarlı bakabilme yönlerini geliştirmesine yardımcı olmaktadır. 3. sınıflar “rehberlikte program geliştirme ile mesleki rehberlik ve danışma” derslerini; 4. sınıflar ise “topluma hizmet uygulamaları ve Bireysel/ grupla psikolojik danışma uygulamaları, öğrenme güçlükleri, psikolojik testler” gibi... dersleri aldıkları dönemdir. Bu derslerin içerikleri ve uygulanma biçimleri rehber öğretmen adaylarında özel eğitim öz yeterlik algılarının belirlenmesinde etkili olmuş olabilir. Bu dönemlerde rehber öğretmenlerin akademik çalışmalarında daha çok uygulama yönelimli olmasıyla da ilişkili olabilir. Bu nedenle rehber öğretmen adayları, deneyim kazandıkça özel eğitime yönelik öz-yeterliklerinde, daha yüksek bir yapıya ulaştıkları söylenebilir. Diğer bir deyişle rehber öğretmen adaylarının sınıf düzeyleri arttıkça öz yeterlik algı düzeylerinin olumlu yönde farklılaşması daha anlamlı olmaktadır (Yüksel ve diğ., 2012). Ayrıca alan yazın incelendiğinde alınan eğitimin miktarı ve süresinin öz yeterlik algı düzeyini olumlu şekilde etkilediği bulunmuştur (Soresi ve diğ., 2004; Heppner ve diğ.,1998).

Rehber öğretmen adayları, 2. Sınıftan itibaren okullarda kaynaştırma programına devam eden öğrencileri tanıma ve değerlendirebilme koşullarını elde edebilmeli; onların aileleriyle görüşme ve psikolojik danışma eğitimlerine katılabilmeli; RAM, özel eğitim okulları ve rehabilitasyon merkezlerinde staj çalışmalarına aktif olarak katılarak, bilgi ve becerilerini geliştirip, mesleğe ilk adım attıkları önemli olan bu süreci yaşamaları sağlanmalıdır. Bunu için eğitim fakültesindeki diğer öğretmen yetiştirme alanlarındaki programlarında olduğu gibi... uygulama dersleri yeniden düzenlenmeli ve acilen bu konuda eğitim fakülteleri YÖK’e taslak ders programları sunarak, MEB’den gerekli izinler alınarak uygulanması gerçekleştirilmelidir. Bu işlemler rehber öğretmen adaylarının mesleğe başladıklarında özel eğitim öz-yeterlik algılarını daha da güçlü kılacaktır.

Kaynakça

- Aksoy, V. ve Diken, İ. H. (2009b). Rehber Öğretmenlerin Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve rehberliğe ilişkin Öz Yeterlik Algılarının incelenmesi. *İlköğretim On Line [Elementary Education Online]*, 8(3), 709-719
- Aksoy, V. ve Diken, İ. H. (2009a). Rehber öğretmen özel eğitim öz- yeterlik ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 10(1), 29-37.
- Aypay, A. (2010). Genel Öz Yeterlik Ölçeği'nin (GÖYÖ) Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2): 113-131.
- Azar, A. (2010). Ortaöğretim Fen Bilimleri ve Matematik Öğretmeni Adaylarının Öz Yeterlilik İnançları. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(12): 235-252.
- Bandura, A. (1986). *Social Foundations of Thought and Action: A Social Cognitive Theory*. Englewood Cliffs. NJ: Prentice-Hall Inc.
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. New York, NY: Freeman.
- Bong, M.(1999). Personal Factors Affecting the Generality of Academic Self-Efficacy Judgments: Gender,Ethnicity, and Relative Expertise. *The Journal of Experimantal Education*, 67(4), 315-331.
- Britner, S. L. & Pajares, F. (2006). Sources of science self-efficacy beliefs of middle school students. *Journal of Research in Science Teaching*, 43(5), 485-499.
- Brownell, M. T., & Pajares, F. (1999). Teacher efficacy and perceived success in mainstreaming students with learning and behavior problems. *Teacher Education and Special Education*, 22(3), 154–164.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E.K., Akgün, Ö.E., Karadeniz, Ş, ve Demirel,F. (2008). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayını.
- Coşgun, S., ve Ilgar, M. Z. (2004). *Rehberlik ve psikolojik danışmanlık deneyimi çalışmalarının Adayların Öz-yeterlik Algularına Etkisi XIII*. Ulusal Eğitim bilimleri kurultayına sunulan bildiri. Malatya.
- Çakar, S.,F. (2013). *Sosyal Bilişsel Öğrenme Kuramı*, (Ed: Gündüz, B. ve Çapri, B.), Eğitim Psikolojisi (s.255-282). Adana: Karahan Kitabevi.
- Demir, M.,Y. (2009). *Sosyal Bilişsel Teori* (Ed: Şahin, M.), Öğrenme Teorileri: Eğitimsel Bir Bakışla (s.77-129).Ankara: Nobel Yayınevi

- Gerrig, R.J. ve Zimbardo, P.G. (2012). *Psikolojiye Giriş: Psikoloji ve yaşam* (Çev: G. Sart)). Ankara: Nobel yayınevi.
- Hepner, M. J., Multon, K.D., Gysbers, N.C., Ellis, C.a., ve Zook,C.E.(1998). The relationship of trainee self-efficacy to the process and outcome of career counseling . *Journal of Conseling Psychology*, 45,393-402.
- Kaye, L., K. ve Brewer, G.(2013).Teacher and Student-focused Approaches: influence of learning approach and self-efficacy in a psychology postgraduate sample. *Psychology Learning and Teaching*, 12 (1), 12-19.
- Khorrani-Arani, O. (2001). Researching computer self-efficacy. *International Educational Journal*, 4, 17-25.
- Koçyiğit, S. (2015). Ana sınıflarında kaynaştırma eğitimi uygulamalarına ilişkin öğretmen-rehber öğretmen ve ebeveyn görüşleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür eğitim Dergisi*, 4(1),391-415.
- Korkmaz, İ. (2003). *Sosyal Öğrenme Kuramı*, (Ed: Yeşilyaprak, B.), Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi (s.197-220), Ankara, Pegem yayıncılık.
- Liaw, S. S., Huang, H. M., & Chen, G. D. (2007). Surveying instructor and learner attitudes toward e-learning. *Computers & Education*, 49(4), 1066-1080.
- MEB (2001). *Milli eğitim bakanlığı rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri yönetmeliği*, Erişim tarihi: 29-6-2016'da indirilmiştir. http://orgm.meb.gov.tr/alt_sayfalar/mevzuat,
- MEB (2006). *Özel eğitim hizmetleri yönetmeliği*, Erişim tarihi: 29-6-2016'da indirilmiştir, http://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar,
- Özgün, M. S. (2007). *Okul Psikolojik Danışmanların Okul Kişilik Özellikleri Mesleki Yetkinlik Beklentileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Schunk, D.H.(2007). *Learning Teories: An Educational Perspective. Upper Saddle River, N.J.: Pearson Educational.*
- Senemoğlu, N. (2013). *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*. Ankara: Yargı yayınevi.
- Soresi, S., Nota, L., & Lent, R. W. (2004). Relation of type and amount of training to carrer counseling self-efficacy in Italy. *The Carrer Development Quarterly*. 52, 194–201.
- Studer, J. R. (2005). Supervising school counselors in training: A guide for field supervisors. *Professional School Counselor*, 8(4), 353-359.

- Thomas, C., N.(2013). Considering the Impact of Preservice Teacher Beliefs on Future Practice. *Intervention in School and Clinic*, 49(4) 230–236.
- Uysal, İ. ve Kösemen, S. (2013).Öğretmen adaylarının genel öz-yeterlik inançlarının incelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi (Journal of Research in Education and Teaching)*, 2(2), 217-226.
- Woolfolk, A. (2001). *Educational psychology* (8th ed.). Boston, MA: Allyn & Bacon .
- Yenice, N. (2012).Öğretmen adaylarının öz-yeterlik düzeyleri ile problem çözme becerilerinin incelenmesi. *Electronic Journal of Social Sciences*, 11(39),036-058.
- Yıldırım Doğru, S. (2007). “Kaynaştırma eğitimi veren sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi konusundaki genel görüş ve sorunları”. *Mesleki Eğitim Dergisi*, 9 (17), 166-180.
- Yıldırım, F. ve İlhan, İ. Ö. (2010). Genel Öz-yeterlilik Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*,21 (4), 301-308.
- Yılmaz, M. (2012). *Öğrenme Güçlüğüünün Değişen Tanımları*, (Çev Ed: Sarı,H), Öğrenme Güçlüğü Olan Bireyler ve Eğitimleri (s.3-45), Ankara: Nobel Yayın evi.
- Yiyit, F. (2001). *Okul Psikolojik Danışmanların Yetkinlik Beklentilerini Ölçmeye Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması..Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Yüksel, K., Diken, H. İ., Aksoy, V., ve Kara aslan, Ö. (2012). Rehber Öğretmen Adaylarının Özel Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberliğe İlişkin Öz-Yeterlik Algıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31 (1), 137-148